

אלכסנדר גלסברג ז"ל הכומר שפעל למען בני עמו בשואה ובתקומה

מאת: צבי בן-צור

לאנשי הבריחה וההעפלה הוא היה ידוע בכינוי "הכומר". היה זה הכומר הקתולי היהודי המומר אלכסנדר גלסברג ז"ל, שפעילותו בהצלת מאות יהודים בצרפת זיכתה אותו ב-2004 בתואר "חסיד אומות העולם"¹. לאחר המלחמה המשיך האב גלסברג לעזור לשארית הפליטה בפעולות הבריחה וההעפלה, תוך שהוא מנצל את קשריו הטובים עם שלטונות צרפת החדשים. בנוסף, הוא סייע בהפגשת נציגי הסוכנות עם הוותיקן כדי שזה יסייע, או לפחות לא יפריע, להצבעה באו"ם על תוכנית החלוקה, פעל למניעת אספקת נשק מצרפת לערבים בזמן מלחמת העצמאות (בהקשר זה אף ביקר בארץ ונפגש עם ב.ג. במרץ 1948), סייע לעליית יהודי עיראק, ובערוב ימיו פעל ליצירת קשרים ראשוניים בין נציגים ישראלים לאנשי אש"ף, בניסיון לפייס בין שני העמים.

ברקע פעילותו בתחומי הבריחה וההעפלה היה עימות שהתחולל בתוך הממשל הצרפתי בין משרד החוץ, שנענה ללחץ בריטי לסגור את שערי צרפת בפני מעפילים, למשרד הפנים, שאהד את המפעל הציוני. גלסברג דאג שמשרד הפנים יעלים עין מתעודות המעבר הפיקטיביות שהונפקו למעפילי אוניות המעפילים, שכביכול הפליגו למדינות במרכז ודרום אמריקה, ובפועל הפליגו לארץ ישראל².

במיוחד זכורה פעילותו בהקשר של פרשת הספינה 'אקסודוס'. מתוך דברים שנאמרו בטקס הענקת אות חסיד אומות העולם ב'יד ושם' לאב גלסברג: "בליון הוצבה אותה עת כפעילת העלייה הבלתי לגאלית, שרה ארקין³... שרה עבדה בשיתוף פעולה הדוק עם גלסברג והיא מספרת, שלא היה מקרה בו פנתה לגלסברג לסייע ולא נענתה. שרה וגלסברג נמנו עם אלה ששקדו על הכנת המסמכים הדרושים ל-4,500 המעפילים הבלתי לגאליים של אוניית המעפילים 'אקסודוס'."

הקשר של האב גלסברג לפרשת 'אקסודוס' נמשך גם כאשר המעפילים הוחזרו ע"ג אוניות הגירוש חזרה לצרפת, כאשר היה בין הפעילים העיקריים בגיוסה של דעת הקהל הצרפתית נגד המדיניות הבריטית ונגד החזרת הפליטים לאדמת אירופה⁴.

¹ התואר ניתן לגלסברג באיחור רב מאד, 22 שנה לאחר מותו. הסיבה: בגלל שגלסברג היה יהודי מומר, התנהל ויכוח אם הוא יהודי או לא לצרכי חוק 'יד ושם' הדורש מחסיד אומות העולם שלא יהיה יהודי.

² עפ"י ספרו של הד"ר לוסיאן לזר: "אלכסנדר גלסברג – כומר יהודי", הוצאת מורשת 1991

³ שרה הייתה אז חברת בית הערבה שלידי ים המלח; לימים שרה מלר, חברת קיבוץ כברי בגליל המערבי. נפטרה ב-2009.

⁴ בהקשר זה מוזכר גלסברג רבות ביומן המבצעים של המוסד, ראה כתבתו של יהודה בן-צור: 'אקסודוס' - נתיב הייסורים (חלק שני: מחיפה להמבורג)

נספח: על אלכסנדר גלסברג באתר 'יד ושם'

אלכסנדר גלסברג נולד ב-1902 בז'יטומיר (שבאוקראינה) כיהודי, עוד בהיותו ילד קטן הוריו הטבילו אותו ואת אחיו לנצרות. בתחילת שנות ה-30, הוא ואחיו וילה היגרו מערבה והגיעו לצרפת, שם למד אלכסנדר בסמינר להכשרת כמרים והוסמך לכמורה ב-1938. לאחר המפלה הצבאית של צרפת, התגורר גלסברג באזור ליון, בה השתתף בהקמת הארגון שמטרתו הייתה לתת הגנה לפליטים (D.C.A). במסגרת ארגון זה יצר גלסברג מערכת מנהלית בשם "הנהלת מרכזי הקליטה" (Amitie Chretienne) שהיתה פרוסה ברחבי האזור הדרומי של צרפת. מערכת זו שימשה בתקופת מלחמת העולם השנייה כערוץ לפעילות ההצלה שלו, באמצעותה נקלטו פליטים שחולצו על ידו ממחנות ההסגר, ברובם הגדול יהודים. כל הפעילות הזו נעשתה לאור היום.

בקיץ 1942, עם תחילת מעצרי היהודים באזור הדרומי של צרפת, החל גלסברג לזייף את זהות החוסים, ואף העביר רבים מהם ממוסד למוסד כדי לטשטש את עקבותיהם וכך ניצלו מאות יהודים. בדצמבר 1942 המשטרה הצרפתית והגסטפו החליטו לעצור את הכומר גלסברג והוא נאלץ לרדת למחתרת, שמו הוחלף לאבחוּלף Elie Corvin ונמצא לו תפקיד פיקטיבי ככומר בכנסייה כפרית במחוז Tarn Et Garonne. חשוב לציין כי במקביל כל אותו זמן המשיך הארגון D.C.A לפעול כרגיל ואפילו לקלוט פליטים נוספים בשמות מזויפים. בתקופה בה ירד למחתרת התמנה אחיו של אלכסנדר גלסברג, וילה גלסברג למנהל המוסד. ביום ה-16 לאוגוסט 1943, כנראה בעקבות הלשנה, ביצעה המשטרה הגרמנית חיפושים אחר אלכסנדר גלסברג. הם מצאו את אחיו, וילה גלסברג, שהיה מנהל ה-D.C.A. למרות ששינה את שמו לויקטור וורמון (Victor Vermot) הצליח קצין נאצי לעלות על העובדה שהשם וורמון הוא תרגום צרפתי של השם גלסברג (משמעות שניהם היא "הר זכוכית") וחשד שהוא אלכסנדר. כשנתפס הוא לא הכחיש זאת כדי שהנאצים לא ימשיכו לחפש את אחיו. מאז נעלמו עקבותיו, הוא נעצר, גורש ונרצח, אך איש לא יודע מתי והיכן. הכומר אלכסנדר גלסברג הצליח להתחמק מידי הגסטפו עד סוף מלחמת העולם השנייה.

בנוסף לפועלו בתקופת מלחמת העולם השנייה, האב אלכסנדר גלסברג, תרם תרומה בלתי רגילה להקמת מדינת ישראל במסגרת מבצעים מסובכים שהשתתף בהם עמם נמנים העלאת שארית הפליטה מאירופה (הוא עזר גם בעניינה של ספינת המעפילים "אקסודוס") וכן העלאת יהודי עירק, מרוקו ומצרים⁵.

ב-12.1.04 העניק יד ושם את אות חסיד אומות העולם לאב אלכסנדר גלסברג (Alexandre Glasberg) ואחיו וילה גלסברג (Vila Glasberg). שמותיהם נחקקו על לוחות האבן בגן חסידי אומות העולם.

⁵ אריה לובה אליאב מעיד בספרו "טבעות שחר" שבזמן מלחמת העצמאות גלסברג הובא מצרפת לירושלים, שם פעל ברשת מודיעין שנשענה על קשריו עם ראשי מוסדות ומנזרים נוצריים (לובה ליווה את גלסברג לירושלים באחת מהשיירות האחרונות שהצליחו להגיע לעיר לפני שהפכה לעיר נצורה). לובה גם מזכיר בספר שגלסברג התלווה וסייע לשלמה הלל במבצעיו בעירק.